

Gabriel Török,

*17. januára 1902 † 6. novembra 1966, chemický inžinier

Gabriel Török sa narodil v Sedmohradsku v Abrudbánya a bol chemickým inžinierom. Na budapeštianskej technickej univerzite v roku získal 1926 diplom chemického inžiniera a následne v roku 1926–27 študoval na technickej univerzite na fakulte elektrochemickej ako výskumník so štipendiom. Absolvoval niekoľko zahraničných študijných ciest.

Od 1927 do 1941 bol najprv inžinierom, neskôr riaditeľom firmy Krausz-Moskovits. V období 1941–48 bol adjunktom na technickej univerzite. Vypracoval technológiu, ktorá zabezpečila, aby bolo možné v praxi rozbehnúť veľkovýrobu mrazených potravín a zároveň bol poverený riadením novej modernej firmy.

Prvú chladiareň v Budapešti vybudovala akciová spoločnosť Uhorská potravinová a nákladná doprava už v roku 1906. Ako prví v Európe sa zaoberali chladením potravín a patrili aj medzi prvých na svete.

Uhorská všeobecná úverová banka spoločne s niekoľkými podnikateľmi v roku 1890 založila Poľnohospodársko-priemyslovú akciovú spoločnosť (Mezőgazdasági Ipar Rt. – MIR) na rozvoj cukrovarníctva. Mrazené a chladené potraviny prinášali vysoké zisky. Pred prvou svetovou vojnou sa zisk vyšplhal na štvrtú milióna korún. I v časoch hospodárskej krízy v rokoch 1919–20 akcionári, ktorí investovali do tejto modernej technológie, stále dostávali dividendy.

Rýchlo expandujúca spoločnosť, ktorá bola vlajkovou loďou uhorského potravinárskeho priemyslu, bola v roku 1930 zapísaná ako firma Georgia. V tridsiatych rokoch 20. storočia táto spoločnosť odkúpila akcie diószegského cukrovaru od Kuffnerovcov a stala sa väčšinovým vlastníkom.

V roku 1943 v cukrovare v areáli konzervárne založili modernú rýchlomraziarenskú prevádzku. Ich produkty boli na trh uvádzané pod ochrannou značkou Frigelite a založili aj obchodnú spoločnosť s rovnakým menom. A práve mladý inžinier Gabriel Török, veľký priekopník zmrazovania potravín, bol realizátorom tohoto moderného projektu. Na základe jeho výskumu a pod jeho dohľadom vybudovali v Diószeg v roku 1943 prvú rýchlomraziareň v Európe.

Budovu a strojné zariadenie dodala berlínska firma Rheinmetall Borsig, mraziarenský tunel naprojetovala a dodala budapeštianska firma Röck István Gépgyár. Pri mrazení potravín využívali aj skúsenosti našich konzervárov, ktorí rutinne používali blanšírovanie a mali vysokú úroveň fyzickej a chemickej kontroly kvality surovín.

Rýchlomrazené potraviny boli úplnou novinkou na trhu a obchodníci ich najskôr len neradi prinášali na pulty svojich obchodov. Ale domáce panie a reštauratéri si ich rýchlo obľúbili, lebo bez ohľadu na ročné obdobie a počasie mali vždy k dispozícii čerstvé suroviny. Firma v rámci marketingu zásobova-

la svojich zmluvných predajcov mraziarenskými boxami vyrobenými z nerezovej ocele a dreva a tak motivovala svojich partnerov na rozšírenie ponúkaného sortimentu.

Po druhej svetovej vojne spoločnosť Georgia pokračovala vo výrobe rýchlomrazených potravín, ale keďže Diószeg sa vrátil na územie Československej republiky, vybudovali v roku 1947 novú rýchlomraziareň v Budapešti. Používali novú ochrannú značku MIRELITE a dodnes známy reklamný slogan: „Frigelite hlboké mrazenie udržiava čerstvé Frigelite.“

Inžinier Gabriel Török opustil naše mesto v čase, keď spoločnosť Georgia stratila kontrolu nad celým diószegským komplexom, ale v svojej mimoriadne úspešnej kariére pokračoval v Maďarsku. V roku 1949 bol priradený do Úradu na zásobovanie obyvateľstva, kde bol riaditeľom sekcie trvanlivých a mäsitých potravín a neskôr radcom. Ďalej bol riaditeľom výskumného ústavu, laureátom Kossuthovej ceny (1955) a získal titul doktor chemických vied (1956). V tomto roku bol poverený transformovaním Poľnohospodárskeho pokusného úradu na výskumnú inštitúciu. V roku 1960 dostal čestný titul doktora technických vied. Zúčastňoval sa na výchove inžinierov a založenia Vyššej poľnohospodársko-priemyselnej školy, kde bol od roku 1962 riaditeľom chemickej fakulty.

Jeho výskumy boli zamerané na výrobu droždia, pesticídov a technológiu výroby trvanlivých potravín. Zaviedol výrobu acetónu a butanolu fermentáciou, zaoberal sa teoretickými a praktickými otázkami rýchlomrazenia, výskumom pektínov, funkciou viazanej vody v biologických materiáloch i konzervovaním potravín radiáciou.

Jeho hlavné diela: Úloha vody v potravinách (doktorská dizertácia) a Princípy, ciele a metódy konzervovania.

O skutočnosti, že v našom meste bola okrem kuffnerovského hospodárskeho komplexu i prvá rýchlomraziareň v Európe, sa veľa nehovorí, lebo fungovala naozaj iba krátko. Je však nesporné, že dejiny mraziarenstva sa začali písať i tu u nás a to aj vďaka významnému maďarskému chemikovi – Gabrielovi Törökovi.

zdroje:

<http://www.mfor.hu/>

<http://www.mirelite.hu>

<http://melange.blogter.hu>

<http://hvg.hu>

<http://csepel.info>

<http://mek.oszk.hu>

